

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗЛОЧИННУ ПОВЕДІНКУ ЛЮДИНИ

Скрипка Інна Володимирівна, молодший науковий співробітник наукової лабораторії психологічного забезпечення організації навчального процесу вищих навчальних закладів ННІПП НАВС

Першим дослідником, який висунув теорію, що пояснює, чому люди стають «на криву доріжку», був Ч. Ломброзо, який створив знамениту свою книгу про «Риси природженого злочинця». Ця теорія була, що називається, біологізаторською. Згідно з нею, люди ставали злочинцями не під впливом життєвих колізій, а по якомусь уродженому приреченні: певна конституція, форма черепа, рук та інших анатомічних особливостей немов би детермінувала поведінку людини.

Дану концепцію можна було б вважати відносно не шкідливою (хоча і науково не коректною: дослідження наступних років не підтвердили наявності зв'язку між анатомічними параметрами і злочинною поведінкою), якби не дуже завзяті спроби безваріантно ідентифікувати як злочинця будь-кого, чия форма черепа «видавала» його злочинні схильності.

Злочинність – не тільки сукупність злочинних діянь, але і сукупність осіб, які їх здійснюють. При дослідженні стану, структури і динаміки злочинності аналізуються не тільки факти злочинів, але і контингент злочинців. Узагальнення суб'єктивних даних дозволяє точніше прогнозувати динаміку злочинності, її вплив на соціальні процеси, науково обґрунтовано будувати організацію боротьби із злочинністю[1].

Психологічне вивчення особи обвинуваченого включає в себе дослідження його внутрішнього світу, потреб, прагнень, які лежать в основі вчинків (мотивів поведінки), загальної структури і окремих рис характеру, емоційно-вольової сфери, здібностей, індивідуальних особливостей інтелектуальної діяльності (виховання, мислення, пам'яті та інших пізнавальних процесів).

Одним з істотних факторів, що впливає на злочинність, є незадоволеність потреб в сфері споживання. Потреби виступають як такі стани особи, завдяки яким здійснюється регулювання поведінки, визначається спрямованість мислення, почуттів і волі людини.

Кожен громадянин повинен не лише уявити, що в суспільстві діють конкретні закони і правила, але ще й віднести їх до самого себе, тобто усвідомити, що вони означають для нього, що йому дозволяють, а що забороняють (в тому числі усвідомити і ті покарання, які він може понести за порушення законів)[2].

Існують різні способи засвоєння норм права і правових цінностей в ході соціалізації особистості.

Все людське життя проходить в межах певних соціальних груп. І в школі, і на роботі, і на відпочинку людина весь час вступає у взаємодію з оточуючими. Тому значний арсенал навиків соціальної поведінки формується завдяки стійким емоційним реакціям оточуючих на ті чи інші способи поведінки.

Процес засвоєння правових норм, оволодіння стандартами правової поведінки відбувається послідовно[3].

Перші елементи правової культури дитина набуває вже в самому ранньому віці. Вона включається в правоподібну діяльність, набуває навиків і засвоює стандарти нормативно-оціночної поведінки, отримує перші юридичні уявлення з казок, набуває в рольових іграх поняття про функції права і його представників і поступово формує, хоч і примітивну, дитячу, але власну картину правового життя. З віком, по мірі розширення

кола спілкування, ускладнення діяльності, відбувається інтенсивне збагачення і розвиток цієї та інших сфер свідомості[4].

Законослухняна поведінка – поведінка соціально адаптована, яка є свідомо до прийняття культурних та моральних цінностей, у якій розвинене почуття обов'язку, яка має достатній контроль та адекватна реальним умовам життя.

Протиправна поведінка – поведінка соціально не адекватна, при якій є невідповідність загальнообов'язкового характеру правових норм правовій культурі громадян та їх правосвідомості. Це суспільно небезпечне, винове та каране діяння (дієство або без дієство).

Психологічними особливостями законослухняної поведінки є аспекти правоорієнтованого характеру:

- гармонійно розвинені духовні і матеріальні потреби;
- правосвідомість;
- правові установки;
- інтереси та потреби у правомірній поведінці;
- правові мотиви.

Протиправна поведінка не має особливих психічних механізмів. Вона відрізняється від законослухняної тільки по структурі регуляції та змістовності своєї спрямованості.

Законослухняна та протиправна поведінка детерміновані аспектами правової психології та на психологічному рівні відрізняються спонукальною силою мотивів, які є областю право орієнтованих ціннісно-нормативних понять[5].

Виходячи з того, що особистість – це є прояв соціальної якості людини, особистість злочинця буде відбитком своєрідної соціальної якості людини, яка здійснила кримінальний вчинок. При цьому специфічна сутність особистості злочинця полягає в тому, що в особливостях його психічного складу, які виражають внутрішні передумови асоціальної поведінки, є визнані індивідуальні особливості юридично значущої поведінки.

В окремому правопорушнику не можна абсолютизувати якісь злочинні його особливості. В той же час у кожного злочинця можливо виявити загальні риси, які характерні для всіх злочинців певної категорії. Тільки в цьому вигляді можливо розглядати термін “особистість злочинця”.

Людина за своїми психічними якостями не може бути фатально приречена до соціальної ролі злодія. Але у кожному правопорушнику у якості суб'єктивної сторони відбувається прояв психічних якостей особистості злочинця.

У Кримінальному Кодексі України у частині 1 ст. 18 є таке визначення злочинця: “Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність”[6].

Таким чином, передбачається певна особливість особистості, яка виступає суб'єктивним елементом складу злочину. Законодавець зобов'язує виявити особливості індивіда, при притягненні його до кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел:

- 1.Бедь В. В. Юридична психологія: Навч. посіб. — Львів: "Новий Світ — 2000", К.: "Каравела", 2002. — 376 с.
- 2.Прикладная юридическая психология: Учеб. пособ. для вузов. / Под. ред. А. М. Столяренко, М.: ЮНИТИ — ДАНА. 2001. — 639 с.
- 3.Психологические проблемы социальной регуляции поведения / Под ред А.Р. Ратинова. — М.:Наука, 1976. — С.255-260.
- 4.Бобнева М.И. Социальные нормы и регуляция поведения. — М.:Наука, 1978. — 311с.
- 5.Юридическая психология / Сост. и общ. редакция Т.Н.Курбатовой. — СПб.: Питер, 2001. — 480с.
- 6.Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р.-К.:Вид. Паливода А.В.,2011.